

Aportacions a l'onomàstica catalana

Actes del XXVI Col·loqui
de la Societat d'Onomàstica

(Lleida, 26-28 de novembre de 1999)

edició a cura d'Albert Turull

PRESENTACIÓ

Del 26 al 28 de novembre de 1999 se celebrava a Lleida el XXVI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica, organitzat pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida, per delegació explícita de l'esmentada Societat. S'esqueia així un dels pocs anys en què tenien lloc no un, com és habitual, sinó dos col·loquis d'onomàstica, ja que el XXV s'havia reunit a Sagunt (Morvedre) el mes de febrer del mateix any. No era mala forma, ben mirat, de commemorar el centenari de la publicació del que se sol considerar l'obra fundacional (o si més no la primera gran fita) de l'onomàstica catalana; em refereixo, és clar, a *Orígenes històrics de Catalunya* de Josep Balari i Jovany, que efectivament havia vist la llum el 1899 a Barcelona, tot recollint el bagatge d'unes poques dècades anteriors de temptejos i estudis parcials, i que representà un salt qualitatiu tan important com a mitjan i final del segle XX ho havien de representar les obres de Moll, Moreu-Rey i Coromines.

D'altra banda, amb aquest Col·loqui la ciutat de Lleida es convertia en la primera població que acollia per segon cop un d'aquests esdeveniments, atès que hi havia tingut lloc també —concretament a la seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, sota el patrocini principalment de Dolors Sistac i Prim Bertran, i encara amb la mà ferma d'Enric Moreu-Rey al capdavant— el VIII Col·loqui, el mes de març de 1983. Una fita que, si se'm permet l'apunt personal, recordo molt bé, ja que, essent tot just un estudiant de vint anys, vaig participar-hi amb una primerenca comunicació que significà la meua estrena en aquest món. Vist en perspectiva, el Col·loqui de 1983 fou positiu per a Lleida i per a les terres de Ponent, i precisament per això els promotors de la nova trobada vam pensar que, aprofitant l'avinentesa o si voleu l'excusa de la celebració plurianual del 700 aniversari de l'Estudi General de Lleida, seria bona cosa de donar un nou impuls a la recerca i la difusió de l'onomàstica en aquest àmbit territorial mitjançant un segon col·loqui. El resultat, amb tots els matisos que hom vulgui introduir-hi, creiem que ha estat satisfactori. Avui l'onomàstica ponentina gaudeix no d'una sinó de diverses línies d'actuació, i és innegable que tant en l'aspecte quantitatiu com en el qualitatiu el salt dut a terme en els darrers temps representa un avenç remarcable.

Han passat més de tres anys des de la celebració del Col·loqui, però, i no és fins ara que se'n publiquen les actes. Aquest retard mereix una explicació, o la mereixen almenys els ponents i comunicants que aquells mateixos dies o ben poc després van lliurar diligentment els seus textos per a l'edició, així com totes les persones que van assistir-hi o tenir-hi relació i que amb tota justícia podien

esperar de veure per escrit el fruit d'aquelles jornades. Per no esmentar casos particulars, com el d'una conferència que en successives fases d'edició ha hagut d'anar perdent l'adjectiu *nous* o *darrers* del seu títol per quedar-se en uns *avenços* sense compromís temporal; o el de la comunicant que ha vist com, a l'entremig, s'ha publicat un important llibre justament sobre la toponímia del seu poble, quan aquest era —llavors inèdit— el tema de la seua comunicació. En realitat, però, no hi ha una explicació, o no pas una de sola. Un cúmul de circumstàncies, i particularment l'encreuament de condicionants oberts entre les dues institucions coeditores —l'Institut d'Estudis Ilerdencs i la Universitat de Lleida— i d'altra banda la mateixa Societat d'Onomàstica, que com és costum acull aquestes actes en el si del seu butlletí interior (en aquest cas en dos números successius de l'any 2003), tot plegat, sumat a inexplicables circumstàncies particulars i a no tan inexplicables problemes tècnics, ha donat com a resultat aquest retard sens dubte excessiu. No puc, com a curador de l'edició i responsable de l'organització del Col·loqui, sinó demanar-ne disculpes. Tanmateix, confio que el resultat satisfaci les expectatives dels qui no han desistit en l'espera. Particularment, puc fer públic el goig que, malgrat tot, em produeix veure culminat l'esforç d'aquells dies d'activitat frenètica i d'aquests anys de dilació enervant.

I arribats en aquest punt, em cal remarcar el nom i remerciar la dedicació de les persones que van participar en l'organització del Col·loqui. Junt amb qui signa, formaren la comissió organitzadora, en el si del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida, el qui llavors n'era director, Ramon Sistac, així com la professora Roser Ripollés i el company Ferran Rella, qui durant els dies del Col·loqui es convertí en el motor, el cronòmetre i el despertador d'un centenar llarg de persones. Per la seua banda, el comitè científic, que presidia Ramon Amigó, estava format, a part d'ell i de mi mateix, pels professors Jordi Bolòs, Jesús Burgueño, Joan Miralles, Josep Moran, Roser Ripollés i Xavier Terrado. Tampoc no voldria oblidar un esment a la secretària administrativa del Departament, Rosa Mari Roigé, sempre atenta i eficaç, ni a l'equip de col·laboradores en l'organització —estudiantes dels darrers cursos de filologia— que van atendre els participants en el Col·loqui de forma excel·lent; ni a la directora i l'equip de tècniques del servei de publicacions de l'IEI que ha gestionat l'edició de les actes, i a qui de cap manera no es pot imputar el seu retard.

Per un altre costat, així com l'IEI i la UdL són les actuals institucions editores, cal fer constar que en la fase de preparació i celebració del Col·loqui la comissió organitzadora, és a dir, en darrera instància el Departament de Filologia Catalana, va rebre també l'ajut d'altres institucions, tant en l'aspecte econòmic com, de vegades, en l'executiu: la Facultat de Lletres, el Vicerectorat d'Investigació i la Fundació 700 aniversari per part de la mateixa Universitat; la Paeria o

Ajuntament de Lleida —amb una especial atenció per part del seu regidor de cultura, Antoni Llevot—; la Direcció General de Política Lingüística i també el Comissionat per a Universitats i Recerca de la Generalitat de Catalunya; la Societat Catalana de Llengua i Literatura, filial de l'IEC; la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona; i, un cop més, l'Institut d'Estudis Ilerdencs, amb el compromís del qui n'era director l'any 1999, Josep Borrell, mantingut honorablement per la seva successora en el càrrec, Carme Vidal.

L'estructura temàtica del Col·loqui, establerta pel comitè científic, constava de tres àmbits, cadascun dels quals vinculat de forma explícita o implícita a les terres del Ponent català i a les seues circumstàncies més destacades, però sense establir-hi un tancament tal que impedís la presentació d'altres aportacions de tema general o fins i tot particular d'altres contrades. Aquests tres àmbits o blocs temàtics eren:

- a) Toponímia i antroponímia de les terres de Ponent
- b) Reflexos del món rural en l'onomàstica catalana
- c) L'obra de Joan Coromines, en especial relació amb les terres de Ponent.

A cadascun d'aquests blocs, a banda de les comunicacions vinculades (52 en total), corresponia una ponència amb caràcter plenari; respectivament a càrrec de Joan Tort i Donada, Cosme Aguiló i Emili Casanova. A més, en l'acte inaugural, el vespre del divendres 26 de novembre, hi hagué la conferència de Javier Velaza i la presentació del Nomenclàtor a càrrec de Josep Moran. En l'edició de les actes hem optat, per raons de gruix i orientació, de separar aquests textos dels corresponents a les comunicacions, de manera que l'estructura actual del contingut difereix del que tingué el Col·loqui; en concret, hom pot comprovar que aquesta edició té quatre parts: la primera, anomenada genèricament *Ponències*, conté les tres ponències, la conferència inaugural i la presentació suara esmentades; mentre que les tres altres parts contenen efectivament les comunicacions de cada bloc. Hom notarà, també, que predomina de molt el primer bloc, *Toponímia i antroponímia de les terres de Ponent* (31 comunicacions), per damunt de *Reflexos del món rural...* i *L'obra de Joan Coromines* (10 i 6 comunicacions respectivament), i que aquest darrer ha perdut, respecte del títol del corresponent àmbit del Col·loqui, la cua "*en especial relació amb les terres de Ponent*", ja que finalment resultà que pràcticament cap de les comunicacions presentades en aquest bloc no feia referència a aquest àmbit geogràfic —malgrat que (cal fer-ho notar) una tal denominació no coincideix pas amb el que hom reconeix com a *província* de Lleida.

Per suggeriment dels editors, hem decidit encapçalar aquesta edició de les actes del Col·loqui de Lleida amb un títol particular, i tanmateix genèric, com

Aportacions a l'onomàstica catalana, amb la intenció no només de sortir una mica de l'obertura neutra que implica sempre *Actes de... o Congrés de...*, sinó d'orientar el públic potencial en relació amb el seu contingut: no pas cap estudi definitiu, ni molt menys compacte (hom podrà notar que hem procurat intervenir al mínim en els textos dels respectius autors, ni tan sols en determinats aspectes formals), sinó certament un seguit d'*aportacions*, creiem que ben interessants en molts casos, les quals de fet no ho són merament a una part — temàtica o geogràfica: ni tan sols Lleida o Ponent— de l'onomàstica, sinó al conjunt de *l'onomàstica catalana*. Puc dir que estem orgullosos d'haver fet aquesta contribució global, car l'orgull en aquest cas neix no tant de l'excel·lència intrínseca dels textos editats —afirmar això per part meua seria imperdonablement presumptuós— com del convenciment que una disciplina com l'onomàstica requereix encara la suma de múltiples petits esforços, d'aportacions modestes com aquesta i moltes altres. Perquè algunes dècades ja d'experiència col·lectiva en aquest camp permeten almenys d'albirar una certesa: que el coneixement detallat de l'onomàstica d'un país representa un pas valuosíssim per al coneixement d'aquell país, de la seua història, de la seua realitat física, de la seua societat actual i pretèrita, de les seues formes de vida. No aspirem a gran cosa més.

ALBERT TURULL
Març de 2003

I. Ponències
